

WAT MAAKT HET LEVEN DE MOEITE WAARD? Beeldend kunstenaar Iris Le Rütte maakt beelden die eruitzien of ze zo op kunnen stijgen, maar die je nog met geen vrachtauto omver krijgt. En die een glimlach oproepen. „Dat is iets groots, vind ik.”

Tekst **Marjoleine de Vos** Foto's **Roger Cremers**

‘Ik probeer dingen die niet leven, te bezielen’

Drie dromedarissen die over een spoorwegaaduct lopen bij de drukke Amsterdamse Wibautstraat. Een paard wiens meterslange lijf een soort huis is, in Ommen. Lampionbloemen om de schoorsteen van een ziekenhuis. Een bank die eruitziet als een doek die door twee zwevende gouden handen wordt opgehouden. Een slanke vrouw wier armen en hoofd al in takken zijn veranderd (Daphne!) - het zijn allemaal beelden van dichter en beeldend kunstenaar Iris Le Rütte (61) die in de openbare ruimte staan. Er zijn er nog veel en veel meer: vrouwenbenen die een gouden ei in de lucht houden, een zwevende monnik op een pleintje in Bedum, een giraf waar de wind doorheen waait omdat het midden van zijn elegante lijf ontbreekt. Je hebt voortdurend de neiging om het woord ‘elegant’ te gebruiken. Of het woord ‘sierlijk’. Of geestig of speels of licht. De directeur van Museum Beelden aan Zee in Scheveningen zei ooit tegen haar, toen daar een tentoonstelling van haar werk te zien was: „De mensen verlaten de zaal met verlichte tred.”

Iris Le Rütte: „Toen dacht ik: als dat zo is, dan heb ik iets bereikt waar ik ongelukkig mee ben. Dat je bij mensen, al is het maar even, iets op kunt roepen van ontroering of een glimlach. Je zag dat ook in dat gesprek in *Wintergasten* met kunstenaar Grayson Perry, die zei: humor is *the golden gateway* tot het onderbewuste. Dat is zo. Dat moet je niet onderschatten. Ik vind het belangrijk dat er een soort lichtheid in het werk zit, noem het humor. Dat is iets groots vind ik, wat het bestaan even uitlilt boven het gewone en het even verlicht.”

In haar atelier in een voormalig schoolgebouw in Amsterdam staan en liggen overal hazen en paarden (soms met hakjes aan), dunne figuren, benen komen uit schelpen en op een tafeltje ligt een stapeltje ansichtkaarten met zwevende wezentjes erop. Het blijken de figuurtjes te zijn die op de kinderafdeling van het OLVG ziekenhuis tegen de ruiten van de lichtstraat klimmen en buitelen. Een heel leuke opdracht vond ze dat, geïnspireerd door een kinderarts die graag wilde dat de kinderen die daar lagen iets leukers hadden om op uit te kijken dan matglas met stalen spanten ertussen.

Maar intussen was dat matglas met die spanten er wel, eigenlijk nogal een druk-

ke en rommelige achtergrond om iets bij te maken. Dat is wel vaker het geval met kunst in de openbare ruimte, zegt ze. Vaak wordt er om een beeld gevraagd omdat een locatie niet helemaal gelukt is of onaangenaam is. Zoals de Wibautstraat daar bij dat spoorviaduct. Of een kaal nieuwbouwplein. „Vaak gaat het om een beetje rommelige plek. Je moet dus iets toevoegen om het rustiger te maken. En dat is lastig.”

IN DE BUITENKUNST IS CONTROVERSIËEL ZIJN NIET PER SE EEN HEEL GOED IDEE

Hoe maak je een plek rustiger?

„Je moet zorgen dat er een middelpunt is, iets waar de blik naar toe getrokken wordt zodat je in een klap een blikvanger hebt. Dan krijgt zo’n plek betekenis, mensen moeten even lachen als ze daar voorbij komen. Dat gold ook voor het OLVG, als je daar nu in die lichtstraat kijkt zie je in één klap dat er iets gebeurt over de hele linie. Het beeld is dan eigenlijk als de strik om een pakketje, waardoor het pakketje bij elkaar blijft.”

Zoals rijm in een gedicht.

„Ja, je brengt er structuur in aan. Maar je moet ook echt op details letten. In het OLVG moest er vanuit elke kinderkamer iets te beleven vallen als je naar buiten keek.”

Denk jij vaak aan het publiek dat naar je werk gaat kijken?

„Altijd. Het is een onderdeel van mijn werk, dat moet wel als je voor de openbare ruimte werkt.”

Hoe stel je je dat publiek dan voor?

„Bij kunstopdrachten voor de openbare ruimte moet je de mensen er bij betrekken en je werk uitleggen. Als je een bloedeloos beeld voor iemands snufferd neerzet, dan vind ik wel dat iemand het recht heeft om te zeggen: ‘daar kijk ik niet zo graag naar’. In de buitenkunst is controversieel zijn niet per se een heel goed idee. Iets dat aanstoot geeft, kan best een goed beeld zijn, maar het moet in z’n context passen, dus dan moet je het ergens anders neerzetten. Door die relatie met de omgeving en de verdere eisen is het echt iets anders dan autonoom werk ma-

ken. Ik vind het geweldig leuk werk daarvoor. Ik sta ontzettend graag op straat naast de hijskraan die mijn beeld plaatst, met mensen eromheen die er iets van vinden. Dan denk ik: hier sta ik in de wereld. Dat is toch anders dan je werk binnen tonen.”

En dan hebben we het nog niet over de meer technische aspecten van zo’n groot beeld. Het moet in de omgeving passen wat betreft maat, kleur en vorm, maar de kunstenaar moet ook een dik rapport aanleveren om te verzekeren dat er niets mee kan gebeuren, dat er een vrachtauto tegenaan kan rijden, dat iemand proberen kan het met een auto omver te trekken... Echt? vraag ik, gebeurt dat? Nee, zegt ze, maar het moet kunnen.

„Ik houd wel rekening met het gebruik. Dus ik denk er bijvoorbeeld aan dat er voetballende jongetjes zijn die hun jas aan het beeld gaan ophangen, wordt het beeld daar lelijker door of leuker, kan het beeld dat hebben? Dat heel lange paard dat ik heb gemaakt in Ommen, daar zijn zoveel kinderbroekjes overheen gelegd, als poetslapjes, dat heeft een patina gekregen zoals je het nooit kunt maken, zo mooi. Toen we het net geplaatst hadden kwam er een bus met Japanners aan en die gingen er allemaal op zitten. Dat kon het ook hebben.”

Haar beelden die er zo bijna zwevend en dansend uitzien, zijn voorzien van een enorme constructies aan de binnenkant. „Bijvoorbeeld die bank die ik gemaakt heb, die lijkt te hangen aan twee handen die op een wonderbaarlijke manier uit de lucht komen, die is dubbelwandig, daar zitten allemaal roestvrijstalen spanten in die vastzitten in de fundering. Die bank ziet er dun uit, maar die is toch twintig centimeter dik in het midden, hoor. Wij staan daar dan bij de gietier met z’n vijven op te dansen om te kijken of het sterk genoeg is. En dan lijkt het uiteindelijk toch alsof het beeld zweeft of heel licht is.”

Door al die constructies en alle technische aspecten kan ze niet alles alleen doen uiteraard. Ze praat ook heel veel over ‘we’. Gek, zeg ik, ik stel me jouw beroep juist voor als iets heel eenzaam, iemand die steeds thuis in haar eentje zit te tekenen of in was beelden vormt.

„Integendeel! Ik heb elke dag mensen om me heen, ik moet echt zorgen dat ik ook tijd heb voor mezelf om nieuwe dingen te maken. Er is ook veel regelwerk en voor die opdrachten moet ik nogal eens fotomontages maken. Daar helpt mijn te-

kenachtergrond enorm bij. Ik kan heel goed laten zien hoe het eruit gaat zien.”

Dat kan ze zeker. Op een oude catalogus van haar zie je een foto van het San Marcoplein in Venetië en dan staan er op die zuilen in plaats van de heilige Theodorus en de leeuw van Marcus ineens twee beelden van Le Rütte, een slanke figuur die op een gouden bal staat en een ‘meisjespaard’ dat in een spiegelte kijkt. Het klinkt oneerbiedig, maar je denkt even: een hele verbetering.

Ze schaterd. „Ja, ik had toen net een tentoonstelling in Singer Laren en er kwam een suppoost naar me toe en die zei: ‘Oh Iris, ik ben net in Venetië geweest maar ze hebben je beelden weggehaald!’”

HET IS TROOSTRIJK OM TE BEDENKEN DAT WE DEEL ZIJN VAN EEN GROTER GEHEEL

Van jouw werk wordt gezegd dat het over vergankelijkheid en liefde en dood gaat - denk jij zelf ook op die manier over je eigen thema's na?

„Heel veel werk van mij gaat over mensen, dieren, dingen die in elkaar overgaan. Een van de bronnen die ik daarvoor gebruik, al vanaf het prille begin, is de *Metamorphosen* van Ovidius. Daarin zie je ook dat alles een soort fluidum is, we vergaan tot stof en we worden weer iets anders. Eigenlijk is het ook heel troostrijk om zo iets te bedenken, we zijn deel van een groter geheel. ‘Alles verandert, niets vergaat, de ziel doolt rond, verhuizend/van hier naar daar, van daar naar hier; bewoont wel lichaam zij/ maar wil, gaat van een dierenlijf in dat van mensen over/ van ons weer in een dier en nooit zal zij te gronde gaan.’ Dat vind ik zo’n mooi stukje tekst, Ovidius laat dat Pythagoras zeggen, het past heel erg bij mijn werk. ‘Een dierenlijf gaat in dat van mensen over, van ons weer in een dier’. Ik probeer ook dingen te bezielen, dingen die niet leven, tot leven te wekken - dat is een van de dingen die je wilt, die je kunt willen, als beeldend kunstenaar, dat je iets levends wilt maken uit materie.”

Ze schreef een gedicht: „Wat denk je wel// Maak eerst maar/ eens die mier/ na”, en tekende er heel mooie, kleine miertjes bij. Leven maken kan een mens niet, maar iets in beweging zetten wel. „Dat probeer ik, om emotie op te roe-

Over deze serie

We leven, zo goed en zo kwaad als het gaat. Maar wat maakt het de moeite waard? Niemand die het definitieve antwoord kan geven, maar menigeen heeft er ideeën of zelfs sterke gevoelens over. Daarnaast vragen we in deze serie kunstenaars, schilders, dichters, musici en wetenschappers.

” Er is al genoeg wat zwaar is

pen, letterlijk dat woord, dat wat ik maak iets in beweging zet. Want het gaat natuurlijk juist heel diep als mensen ergens troost of hoop aan ontlenen. Ik probeer een soort eiland te creëren voor iemand waar hij of zij even weg kan uit het alledaagse. Dat je in het ziekenhuis omhoog kijkt naar die dieren, en even denkt: ‘ach!’ Al is het maar dát, zo kort, want in een ziekenhuis heb je natuurlijk ook wel andere dingen aan je hoofd, dan denk ik dat ik heel veel bereikt heb. Daar kan niets tegenop, geen prijzen of artistieke waardering. Voor mij is dat het belangrijkste dat je zo middels het beeld, zonder taal, elkaar raakt. De mensen die naar mijn werk kijken, die maken het eigenlijk pas af. Als ik hier alleen maar in mijn eentje beelden zou zitten produceren dan bestond ik eigenlijk niet.”

ZONDER DE MENSEN ZOU MIJN WERK NIET LEVEN

Want dan zou precies ontbreken wat het voor jou de moeite waard maakt om het te doen?

„Ja eh... ja. Het is die interactie die mijn werk completeert. Zonder de mensen zou mijn werk niet leven.”

Denk je dat je het niet zou maken zonder beschouwers?

„Nee, ik zou het wel maken want ik kan niet zonder. Ik ga bijna niet op vakantie, ik ben steeds al mijn tijd aan mijn werk omdat ik heel ongelukkig word als ik het niet doe.”

Daarvoor besta je.

„Ja. Het moet gewoon gebeuren, ik word heel kriegel als ik een poosje niet gewerkt heb. Ik kan ongelukkig blij worden als ik iets gemaakt heb waarvan ik denk: ja dat wil ik eigenlijk wel meenemen de hele tijd. Dat deed ik vroeger wel als iets klein genoeg was, dan deed ik het in mijn tas en dan liep ik ermee rond. Als ik 's ochtends hier wakker word en ik zie een beeld en ik moet eigenlijk ‘Goedemorgen’ zeggen, dan denk ik: het is gelukt. Dan heb ik een nieuwe entiteit gemaakt waar een soort ziel in zit. Het is toch echt proberen om uit materie iets te maken wat leeft.”

En wat de indruk geeft dat leven licht gedaan kan worden?

„Dat leven ook lichte kanten heeft. Er is al genoeg wat zwaar is.”